

Låt kunskap blomma

– om behovet av en yrkesmaster för socionomer

En blombukett av chefen, inget mer – så lyder titeln på en rapport från Socialhögskolan i Lund. Rapporten är en uppföljning av yrkesverksamma socionomer som tagit en magister- eller masterexamen i socialt arbete vid Lunds universitet åren 2007–2013. I rapporten ställs frågan om vilket stöd de anser sig ha fått från sin arbetsgivare inför och under studietiden, och om deras examen haft någon betydelse i yrkeslivet. Av rubriken att döma blir det ibland bara en blomma.

Så hur ser det ut med relationen yrkesarbete och vidareutbildning inom socialtjänsten? Vill socionomerna fördjupa sina kunskaper – och vill arbetsgivarna att de gör det?

En undersökning genomförd i februari 2017 av *Framtidens Karriär – Socionom (2017a)* visade att 97 procent av socionomerna anser att vidareutbildning är viktigt för deras yrkesutveckling. Populära yrkesområden att vidareutbilda sig inom är samtalsmetodik, psykisk ohälsa, socialrätt och juridik samt ledarskap och projektledning. I en annan undersökning, också från februari 2017, fick yrkesverksamma socionomer frågan: "Vilka är de viktigaste kriterierna för kvalitet i socialt arbete?" (*Framtidens Karriär – Socionom, 2017b*). Kunskap och kompetens samt möjlighet till vidareutbildning kom högst upp på listan, följt av mer tid för klienter och reflektion samt rättssäkerhet. En tredjedel av alla som deltog i undersökningen kopplade ihop kvalitet i det sociala arbetet med utbildning och kunskap.

Det verkar alltså finnas intresse bland socionomerna själva för vidareutbildning. Ändå är det bara ett fåtal som väljer att läsa vidare. Socialhögskolorna runt om i landet kan vittna om detta. Många gånger har man haft svårt att fylla sina kurser och program och det händer att man var tvungen att ställa in kurser på grund av för lågt intresse. Bilden bekräftas av praktiken. Som exempel kan nämnas en socialförvaltning med 300 anställda socionomer. Bara ett fåtal, cirka 3 procent av de yrkesverksamma socionomerna, har valt att läsa vidare på avancerad nivå, trots att arbetsgivaren uppmuntrar och erbjuder möjlighet till studier på avancerad nivå inom ramen för arbetet.

Enligt ovan nämnda rapport från Socialhögskolan i Lund handlar bristande

intresse för att läsa vidare på avancerad nivå om faktorer som är kopplade till arbetsplatsen. Rapporten lyfter fram att det bara ytterst få av studenterna som anser att deras nya kunskaper tas till vara på arbetsplatsen. I de fall där studierna på avancerad nivå uppfattas som positivt har de lett till en karriär inom akademien som lärare på socionomutbildningen eller som doktorand.

Rapportförfattaren drar slutsatsen att stödet för fortbildning i socialt arbete på avancerad nivå tycks vara ganska begränsat bland arbetsgivarna. Som en förklaring spekuleras i bristande kunskap från arbetsgivarnas sida om vad utbildningen kan tillföra i praktiken.

Även om denna förklaring förmodligen bara är en av flera, har vi som arbetar i praktiken tagit till oss kritiken. Utan tvekan finns det ett intresse för medarbetarnas nya kunskaper i syfte att utveckla det sociala arbetets praktik.

Praktikens ambition är inte bara att möjliggöra studier på avancerad nivå utan också att sedan ta tillvara den kompetens och de kunskaper som vidareutbildningen har gett. Ett exempel är att socionomer som läser eller har läst på avancerad nivå ges möjlighet att ingå i ett nätverk med kollegor som också läser på avancerad nivå eller har tagit en master- eller magisterexamen. I det konkreta fallet består nätverket av ett tiotal socionomer och leds av medarbetare som själv har läst på avancerad nivå och på forskarnivå. Nätverket fungerar som träffpunkt för kunskaps- och erfarenhetsutbyte men också som plattform för att diskutera aktuell forskning med relevans för praktiken.

I arbetet med utvecklande av kunskapsbaserat socialt arbete i socialtjänsten bör det vara en självklarhet att arbetsgivaren visar intresse, skapar förutsättningar för och tillvaratar kunskaper som medarbetare har erhållit genom studier på avancerad nivå. Det kanske inte blir någon blombukett när man har tagit en master- eller magisterexamen. Däremot finns det en strävan mot att den nyförvärvade kunskapen ges möjlighet att blomma.

Det är dock inte enbart arbetsgivaren som bär ansvar för att socionomer väljer att läsa vidare på avancerad nivå. Det borde vara allas intresse och således också lärosätenas. En av slutsatserna från Lundarapporten är att ytterst få studenter anser att deras nya kunskaper tas till vara på arbetsplatsen. Detta kan tolkas som att den kunskap som förmedlas på avancerad nivå inte alltid är relevant och av omedelbar nytta för praktiken. Som det ser ut idag krävs det att minst hälften av poängen för en masterexamen tas i teoretiska ämnen så som metod, vetenskapsteori och skrivande av en magister- eller masteruppsats. Dessa ämnen är relevanta i ett vetenskapligt perspektiv, dock inte i samma utsträckning i ett praktikperspektiv. De kunskaper som socionomer lär sig inom ramen för en master- eller magisterutbildning används nog bäst för en akademisk karriär, vilket också rapporten från Lund har visat. En förklaring till att det ställs höga vetenskapliga krav på en masterexamen är att den ska ligga till grund för lämplighetsbedömning inför antagande på forskarutbildningen.

Masterutbildningen är således en viktig strategi för universiteten att rekrytera framtida forskare till doktorandutbildningen. Detta är kanske till och med det viktigaste syftet, åtminstone för universiteten. Att sedan skuldbelägga yrkesverksamma socionomer för bristande intresse av vidareutbildning på avancerad nivå och arbetsgivarna för okunskap hur en masterexamen kan nyttjas i praktiken känns som att nedvärdera yrkeskårens och arbetsgivarens (inte sällan utgörs arbetsgivaren av socionomer i ledningsfunktioner) stävan efter fördjupad kunskap.

Som vi ser det är kurser och utbildningar som ges på avancerad nivå i socialt arbete idag främst anpassade för en karriär inom akademien och leder inte sällan till att yrkesverksamma lämnar socionomyrket. Utbildning på avancerad nivå blir således ett första steg mot "exit" av socionomprofessionen och en ingångsport till en forskarkarriär. Fokus på teoretiska ämnen, den akademiska logiken och svårigheten att överföra den teoretiska kunskapen till praktiskt socialt arbete är exempel som kan antas bidra till "exit" snare än till att yrkesverksamma stannar kvar i praktiken efter en masterexamen.

För att fler yrkesverksamma socionomer ska välja studier på avancerad nivå som en karriärväg för praktiken behöver masterutbildningen reformeras. Vi anser att det bör finnas parallella spår som kan leda till en masterexamen i socialt arbete. Det spår som i dagsläget saknas och som efterfrågas av praktiken är en *praktikorienterad master*, i likhet med exempelvis steg 1- och steg 2-utbildning för socionomer som arbetar med psykosocialt behandlingsarbete. En sådan master skulle kunna ses som en yrkesmaster vilket innebär en fördjupning av yrkesrelevanta områden. En yrkesmaster skulle exempelvis kunna fokusera på myndighetsutövning inom social barn- och ungdomsvård eller missbruks- och beroendevård, förebyggande socialt arbete, kurativt socialt arbete inom socialtjänst och hälsosjukvård, socialt arbete i skolan med mera.

För att lyckas med att öka antal yrkesverksamma socionomer med masterexamen behöver lärosäten ändra strategin. Vi menar att det behövs ett engagerat samarbete från både akademien och praktiken i syfte att förändra innehållet i masterutbildningen. Ett samarbete som skapar dialogtytor för utvecklande av ett kunskapsbaserat arbete inom socialtjänst som inkluderar praktik- och klientnära forskning. Utvecklande av en yrkesmaster skulle gynna det bristande samarbetet mellan praktiken och lärosäte som har påtalats i ett flertal rapporter, senast i rapporten som utgavs av den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården. En yrkesmaster, tror vi, skulle kunna vara en väg framåt för att attrahera fler socionomer till studier på avancerad nivå samtidigt som deras kunskapar kan nyttjas i och av praktiken. På så sätt skulle vi, det vill säga akademien och praktiken få möjlighet att blomma tillsammans.

Harald Gegner, socionom, utvecklingsledare och doktorand i socialt arbete

Pia Forsberg, socionom, utvecklingssekreterare och fil. lic. i sociologi

Referenser

- Framtidens Karriär – Socionom (2017a) *97% värderar vidareutbildning högt*. [<http://socionomkarriar.se/artikel/97-varderar-vidareutbildning-hogt/>]. Hämtat: 20181020].
- Framtidens Karriär – Socionom (2017b) *Utbildning och kompetens viktigast för kvalitet i socialt arbete*. [<http://socionomkarriar.se/artikel/utbildning-och-kompetens-viktigast-for-kvalitet-i-socialt-arbete/>]. Hämtat: 20181020].
- Regeringskansliet (2017) *Barnets och ungdomens reform – Förslag för en hållbar framtid. Slutrapport från den nationella samordnaren för den sociala barn och ungdomsvården*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Tops, D. (2015) *"En blombukett av chefen, inget mer"*. En uppföljning av studenter som tagit en magister eller masterexamen vid Socialhögskolan, Lunds universitet under perioden HT07-HT13, Working Paper 2015:1, Socialhögskolan, Lunds universitet.